

მოკლე ნარკვევი საქართველოში ენერგეტიკის რეგულირების ისტორიიდან

დემურ ჩომახიძე

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

XX

ჩვენს ქვეყანაში ენერგეტიკას ამჟამად საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისია არეგულირებს. მას 2012 წლის 1 აგვისტოს დაარსებიდან 15 წელი შეუსრულდა. კომისია 1997 წლიდან ელექტროენერგეტიკას არეგულირებს, ხოლო 1999 წლიდან მას დამატებით ბუნებრივი გაზის სექტორის რეგულირების ფუნქცია მიენიჭა. 2007 წელს, კანონში შეტანილი ცვლილებების შესაბამისად, კი იგი უკვე წყალმომარაგების რეგულირების მოვალეობასაც ასრულებს.

პრეზიდენტის ბრძანებულებით კომისია 1996 წელს აგვისტოში ჯერ ეკონომიკის სამინისტროსთან ჩამოყალიბდა და მას ელექტროენერგიის საბითუმო და საცალო ტარიფების გაანგარიშება დაევალა. ამ სამინისტროსთან კომისია ერთი წლის განმავლობაში ფუნქციონირებდა.

საქართველოს პარლამენტმა 1997 წლის 27 ივნისს მიიღო კანონი „ელექტროენერგეტიკის შესახებ“, რომელიც 1 აგვისტოს გამოქვეყნდა (გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“ №183). კანონი ამოქმედდა გამოქვეყნებისთანავე და ამ დღიდან კომისია ჩამოყალიბდა როგორც დამოუკიდებელი ორგანო. 1997 წლის 8 აგვისტოს კი პრეზიდენტის განკარგულებით კომისიის პირველი შემადგენლობის წევრები დაინიშნენ.

კანონმა კომისიას თავიდანვე მიანიჭა საკმაოდ მაღალი დამოუკიდებლობის სტატუსი. იგი გახდა მუდმივმოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი, რომელიც თავის საქმიანობაში არ ექვემდებარება არც ერთ სხვა სახელმწიფო უწყებას და ორგანიზაციას, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში გამოისცემს დადგენილებებსა და გადაწყვეტილებებს, რომლებიც წარმოადგენს ნორმატიულ აქტებს ენერგეტიკის სფეროში. მარეგულირებელი კომისიის შექმნა გახდა საქართველოს ენერგეტიკაში დაწყებული ეკონომიკურ გარდაქმნათა დიდი და რთული პროცესის უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილი.

„ელექტროენერგეტიკის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღებით საქართველოს ხელისუფლებამ ფაქტიურად გამოხატა თავისი პოლიტიკური ნება ეკონომიკის მართვის დეცენტრალიზაციისა და ბუნებრივი მონოპოლიის ნიშნის გამოკვეთილად მატარებელი დარგის დამოუკიდებელი რეგულირების შესახებ.

ამ კანონის მიღებით განისაზღვრა ურთიერთობა ელექტროენერგეტიკის სტრუქტურულ ერთეულებს შორის, შეიქმნა სამართლებრივი საფუძვლები დარგში საბაზრო ურთიერთობების დანერგვისათვის, ინვესტიციების მოზიდვისათვის, ელექტროენერგიის კონკურენტული ბაზრის ჩამოყალიბებისათვის და სხვა.

ამ კანონმა დასაბამი მისცა ფიზიკური და იურიდიული პირების საქმიანობის მოწესრიგებას ელექტროენერგიის წარმოების, გადაცემის, დისპეტჩერიზაციის, განაწილებისა და მოხმარების სფეროებში, საქართველოს ელექტროენერგეტიკის განვითარების უზრუნველყოფას საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების შესაბამისად.

კანონმა მიზნად დაისახა:

ა) კონკურენციის მექანიზმებისა და არაკონკურენტული ბაზრის რეგულირების შესაბამისი ელექტროენერგიის ეფექტიანი წარმოების, გადაცემის, დისპეტჩერიზაციისა და განაწილების დანახარჯების ზუსტი ასახვის უზრუნველყოფა სატარიფო სისტემაში;

ბ) ყველა კატეგორიის მომხმარებლის სტაბილური ელექტრომომარაგებისათვის საჭირო სამართლებრივი საფუძვლის შექმნა;

გ) ელექტროენერგეტიკის რეგულირებისა და განვითარების მიზნით ადგილობრივი და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისადმი ხელშეწყობა.

ამ კანონის შესაბამისად ქვეყანაში დარგის ნორმალურ ფუნქციონირებასა და განვითარებაზე ძირითადად პასუხისმგებელი ორი უწყება გახდა: სათბობ-ენერგეტიკის სამინისტრო და ელექტროენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისია. ამ თვალსაზრისით განისაზღვრა კანონის ამოცანები:

ა) დააკისრა სათბობ-ენერგეტიკის სამინისტროს ელექტროენერგეტიკაში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შემუშავება, მათი განხორციელების კოორდინაცია და გაათავისუფლა იგი დარგში მესაკუთრის ოპერატიულ-სამეურნეო და მარეგულირებელი ფუნქციისაგან.

ბ) საჯაროობისა და თანასწორობის საფუძველზე განსაზღვრა ელექტროენერგეტიკის რეგულირების ძირითადი პრინციპები ელექტროენერგიის წარმოების, გადაცემის, დისპეტჩერიზაციისა და განაწილების სუბიექტებისა და მომხმარებლების მიმართ და ამ მიზნით შეიქმნა დარგის მარეგულირებელი დამოუკიდებელი ორგანოს ჩამოყალიბების სამართლებრივი საფუძველი;

გ) ხელი შეუწყო ელექტროენერგიის წარმოების, გადაცემის, დისპეტჩერიზაციის, განაწილების და მოხმარების ეფექტიანობის ამაღლებას;

დ) კონკურენციის განვითარების უზრუნველყოფა საქართველოს ენერგეტიკულ ბაზარზე.

საქართველოს ენერგეტიკაში განვლილი პირველი ორი წლის (1997–1998) განმავლობაში სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარებით ინტენსიურად მიმდინარეობდა სტრუქტურული გარდაქმნები და ეკონომიკური რეფორმები; იგი მოწოდებული იყო გაუმჯობესებინა სექტორის მართვა, შეექმნა ხელსაყრელი საინვესტიციო გარემო და ხელი შეეწყო დარგის განვითარებისათვის.

1999 წელს კანონში „ელექტროენერგეტიკის შესახებ“ შევიდა ცვლილებები და დამატებები. ახალი კანონი პარლამენტმა მიიღო 1999 წლის აპრილში. მას ეწოდა კანონი „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“, ხოლო კომისიას – საქართველოს ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისია (სემეკ). ახალი კანონის თანახმად სემეკ-ს მიენიჭა საქართველოს ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის სფეროში ლიცენზიების გაცემისა და ტარიფების რეგულირების

უფლება. კანონის მიხედვით, მნიშვნელოვანად შეიცვალა და გაფართოვდა კომისიის ფუნქციები. კომისიის უფლებამოსილებები ელექტროენერგეტიკის გარდა გაერცვლა ბუნებრივი გაზის სექტორზეც. კერძოდ, ძირითადი ფუნქციები გახდა:

- ელექტროენერგიის (სიმძლავრის) და ბუნებრივი გაზის საბითუმო და საცალო ტარიფების დადგენა და რეგულირება;
- ექსპლუატაციაში შესულ ელექტროენერგეტიკულ ობიექტებზე და ბუნებრივი გაზის სექტორში ლიცენზიების გაცემა, განახლება, შეჩერება და გაუქმება;
- ელექტროენერგეტიკასთან და ბუნებრივი გაზის სექტორთან დაკავშირებული სადავო საკითხების განხილვა და გადაწყვეტა;
- კონკურენციის ხელშეწყობა ელექტროენერგეტიკულ და ბუნებრივი გაზის სექტორში, ენერგიის მწარმოებელთა, მიმწოდებელთა და მომხმარებელთა ინტერესების დაბალანსება;
- ელექტროენერგიის საბითუმო ბაზრის საქმიანობის ზედამხედველობა;
- ენერგეტიკულ სექტორში სერტიფიკაციის საშუალოთა ორგანიზება და კოორდინაცია.

კანონში მორიგი მნიშვნელოვანი ცვლილებები და დამატებები განხორციელდა 2007 წელს და შემდგომ პერიოდში, რომლის თანახმად, კომისიას წყალმომარაგების რეგულირების ვალდებულება დაეკისრა. დღევანდელი სახით კომისიის ფუნქციებია:

ა) ელექტროენერგიის წარმოების, გადაცემის, დისტრიბუციისა და განაწილების, ბუნებრივი გაზის ტრანსპორტირებისა და განაწილების, აგრეთვე წყალმომარაგების ლიცენზირების წესებისა და პირობების დადგენა, ლიცენზიების გაცემა, მათში ცვლილებების შეტანა და მათი გაუქმება;

ბ) ელექტროენერგიის წარმოების, გადაცემის, დისტრიბუციისა და განაწილების, გატარების, იმპორტისა და მოხმარების, სისტემის კომერციული ოპერატორის მომსახურების, აგრეთვე ბუნებრივი გაზის ტრანსპორტირების, განაწილების, გატარების მიწოდებისა და მოხმარების ტარიფების, ასევე გარანტირებული სიმძლავრის საფასურისა და გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს ელექტროენერგიის წარმოების ტარიფის დადგენა და რეგულირება;

გ) ლიცენზიატებს, მცირე სიმძლავრის ელექტროსადგურებს, იმპორტიორებს, ექსპორტიორებს, მიმწოდებლებს, მომხმარებლებსა და სისტემის კომერციულ ოპერატორს შორის წარმოქმნილი სადავო საკითხების გადაწყვეტა;

დ) სექტორში ლიცენზიატების პირობების დაცვის კონტროლი და დარღვევისათვის კანონით გათვალისწინებული ღონისძიებების გატარება;

ე) ენერგეტიკაში სერტიფიკაციის საშუალოთა ორგანიზება და კოორდინაცია;

ვ) წყალმომარაგების ტარიფის დადგენა და ლიცენზიების გაცემა;

ზ) სასმელი წყლის ხარჯვის ნორმების განსაზღვრა.

თავდაპირველი კანონისა და მასში შეტანილი ცვლილებების შესაბამისად, განვიხილოთ 15 წლის მანძილზე კომისიამ მნიშვნელოვანი საშუაოები გასწია საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების სფეროში ქვეყნისათვის სრულიად ახალი ნორმატიული ბაზის შექმნის მიმართულებით, დარგის ლიცენზიატების მიერ სალიცენზიო პირობების უკეთ განხორციელებისათვის, სატარიფო

მეთოდოლოგიების სრულყოფისათვის, საბაზრო წესების რეალური ამოქმედებისათვის, ნორმატიული დოკუმენტების დამუშავებისა და ამოქმედებისათვის და, რაც მთავარია, დარგის მეწარმეებსა და მომხმარებლებს შორის ურთიერთობის რეგულირებაში და სხვა.

ცხრილი 1

სემეკ-ის განვითარების ზოგიერთი მაჩვენებელი

წლები	კომისიის წევრები	თანამშრომელთა რაოდენობა	მიღებული სამართლებრივი აქტები		
			მათ შორის		
			სულ	დადგენილება	გადაწყვეტილება
1999	3	60	82	9	73
2000	3	61	102	10	92
2001	3	65	151	15	136
2002	3	67	128	17	111
2003	3	92	158	29	129
2004	2	74	110	16	94
2005	2	88	143	31	112
2006	2	90	149	44	105
2007	3	72	65	24	41
2008	5	106	79	37	42
2009	5	106	102	24	78
2010	5	108	208	31	177
2011	5	84	405	23	382

ცხრილ 1-ში ნაჩვენებია კომისიის ზოგიერთი მაჩვენებლის ცვლილება 1999–2011 წლებში. ცხრილიდან ჩანს, რომ კომისიის წევრების რაოდენობა აღნიშნულ პერიოდში 3-დან 5-მდე გაიზარდა, რაც ძირითადად გამოწვეულია სარეგულირებელი დარგების რაოდენობის გაზრდით. 2004–2006 წლებში კი კომისიას 2 წევრის შემადგენლობით მოუწია საქმიანობა. 2010 წელს აპარატის თანამშრომელთა რაოდენობამ იგივე მიზეზის გამო მაქსიმუმს – 108-ს მიაღწია, თუმცა 2012 წლის დასაწყისში იგი 24 ერთეულით (22%-ით) შემცირდა. კომისიის მიერ მიღებული სამართლებრივი აქტების რაოდენობა რეკორდული იყო 2011 წელს – 405, მათ შორის გადაწყვეტილება – 382 (საერთო რაოდენობის 94,4%) და დადგენილება 23 (4,6%). აღნიშნული მაჩვენებლები 1999 წლის ანალოგიურ მაჩვენებლებს შესაბამისად აღემატება 4,9-ჯერ, 5,2-ჯერ და 2,5-ჯერ.

გასული 15 წლის განმავლობაში სხვადასხვა დროს კომისიას ხელმძღვანელობდა 4 თავმჯდომარე და 8 წევრი (იხ. ცხრილი 2). პრეზიდენტის მიერ პირველი შემადგენლობის წევრებად დაინიშნენ ელ. ერისთავი (თავმჯდომარე), დ. ჩომახიძე და პ. ცინცაძე. მათ უფლებამოსილების ვადა როტაციის საჭიროებიდან გამომდინარე განისაზღვრა შესაბამისად 6, 4 და 2-წლიანი ვადით. შემდგომში ეს ვადა 6 წლიანია. დ. მირცხულავა კომისიას თავმჯდომარეობდა 2003 წლის 12 აგვისტოდან 2003 წლის 19 დეკემბრამდე, ხოლო გ. თავაძე 2004 წლის 2 აპრილიდან 2007 წლის 9 აგვისტომდე. 2003 წლის 19 დეკემბრიდან 2004 წლის 2 აპრილამდე შუალედში კომისიის თავმჯდომარის მოვალეობას ასრულებდა დ. ჩომახიძე.

კომისიას 2007 წლის 30 აგვისტოდან ხელმძღვანელობს გ. ჩალაგაშვილი. ამ პერიოდს უკავშირდება კომისიის ბოლოდროინდელი წარმატებები, მათ შორისაა ფუნქციების მნიშვნელოვანი გაფართოება, მისი საკანონმდებლო და ნორმატიული ბაზის განმტკიცება, ელექტროენერგიაზე და ბუნებრივ გაზზე ტარიფების სტაბილიზაცია, მომხმარებლებსა და ლიცენზიატებს შორის ურთიერთობათა წესების თანამედროვე მოთხოვნათა დონეზე

მოწესრიგება, მომხმარებელთა უფლებების უკეთ დაცვა, მომსახურების ხარისხის ამაღლება და სხვ.

ცხრილი 2
(სემესის წევრები 1996 – 2012 წწ)

გვარი და სახელი	მოღვაწეობის პერიოდი	
	დანიშნა	გათავისუფლება
თავმჯდომარეები		
ელიზბარ ერისთავი	1996 წ. 08.08	2003 წ. 12.08
დავით მირცხულავა	2003 წ. 12.08	2003 წ. 19.12
გიორგი თავაძე	2004 წ. 02.04	2007 წ. 09.08
გურამ ჩალაგაშვილი	2007 წ. 30.08	დღემდე
წევრები		
დემურ ჩომახიძე	1996 წ. 08.08	2004 წ. 02.04
პაატა ცინცაძე	1996 წ. 01.10	2004 წ. 02.04
ირმა ქავთარაძე	2005 წ. 17.08	2011 წ. 17.08
ზურაბ გაბელაია	2007 წ. 21.09	დღემდე
მაია ნადირაძე	2008 წ. 20.10	დღემდე
ვასილ როინიშვილი	2009 წ. 05.10	2010 წ. 26.02
სერგო მესხი	2010 წ. 17.08	დღემდე
გონა შონია	2011 წ. 18.08	დღემდე

გატარებულ ღონისძიებათა შედეგად უფრო კონკურენტუნარიანი გახდა საქართველოს ენერგეტიკული ბაზარი, ნაწილობრივ დერეგულირებული ბუნებრივი გაზის მიწოდება, ხოლო სრულად დერეგულირებული – 13 მეგატ-მდე სიმძლავრის და 2008 წლის 1 აგვისტოს შემდეგ აშენებული ელექტროსადგურები. ბოლო წლებში დადებითი ცვლილებები განიცადა ენერგეტიკული ბაზრის ძირითადმა მაჩვენებლებმა.

2008 წლის ივლისიდან კომისია ქ. ქუთაისში ფუნქციონირებს. საიუბილეო დღისათვის კომისიის აპარატს და მის ქვეგანყოფილებს ხელმძღვანელობენ: აღმასრულებელი დირექტორი **ზ. ჩომახიძე**, დეპარტამენტების ხელმძღვანელები: მ. ძიძიკაშვილი, დ. ნამგალაძე, ნ. ბერიძე, გ. მანდარია, გ. იოსებაშვილი, ნ. ლაშხია, გ. ფანგანი, ე. ლავგილაშვილი, ალ. ქობულაძე; დეპარტამენტების უფროსების მოადგილეები: ელ. გოგიაშვილი, მ. ბერიშვილი, ქ. ბერიკაშვილი, ლ. გვაზავა. კომისიასთან არსებული საზოგადოებრივი დამცველის მოვალეობის შემსრულებელი ნ. გულუბიშვილი. მნიშვნელოვან საპასუხისმგებლო ფუნქციებს ასრულებენ: მ. ხეცურიანი, მ. სომხიშვილი, მ. მელიქიშვილი, ვ. მახათაძე, თ. გაბიაშვილი და სხვ. კომისიის აპარატი მნიშვნელოვანწილად დაკომპლექტებულია მნიშვნელოვანწილად ადგილობრივი გამოცდილი და პერსპექტიული მუშაკებით. კომისიის მუდმივი ზრუნვის საგანია კადრები, მათი კვალიფიკაციისა და ცოდნის ამაღლება.

აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთი ძველი თანამშრომელი კომისიაში ახლაც მოღვაწეობს. მათ შორის არიან ისეთებიც, რომლებიც აქ მისი დაარსებიდან მუშაობენ. ესენია: ელ. ერისთავი, დ. ჩომახიძე, მ. სომხიშვილი, ზ. გურიელიძე. ათ წელზე მეტი ხნის მუშაობის სტაჟი აქვთ: ზ. გაბელაიას, გ. შონიას, ალ. ფირცხალაიშვილს, ნ. ლაშხიას, გ. მილაძეს, ბ. მჭედლიძეს, მ. კაკაბაძეს, დ. ნამგალაძეს, ილ. ნაკაშიძეს, გ. ბედოშვილს, ილ. ხეროდინაშვილს, ჯ. ფხალაძეს, ნანა ჩიხლაძეს, ს. კოროშინაძეს, ქ. ტურაშვილს, ნ. ჯაფარიძეს, გ. დიდუბაშვილს, ი. ჯოლოხაშვილს, მ. გარიშვილს.

კომისიის აპარატს და დეპარტამენტებს სხვადასხვა დროს ხელმძღვანელობდნენ: რ. უშვერიძე, ალ. ფირცხალაიშვილი, ნოდარ ჩიხლაძე, თ. ყიფიანი, გ. ჩახნაშვილი, ავთ. ირმაშვილი, ნ. ჩოხელი, თ. ინაშვილი, ირ. კაკაბაძე, პ. ვარდოსანიძე, ნ. ასათიანი, ილ. ნაკაშიძე, თ. მირესაშვილი, ივ. შალაშვილი, ალ. ხეთაგური, დემურ ჩომახიძე, თ. ცაბაძე, მ. სუქნიძე, გ. მამულაშვილი, დავით ჩომახიძე, ვ. მეჭურჭლიშვილი. მომხმარებელთა უფლებების დამცველები: დ. ებრაღიძე, დ. მიქაუტაძე, მ. ძიძიკაშვილი, ვ. ფხაკაძე.

კომისიის ფუნქციათა შორის უმნიშვნელოვანესია ტარიფების დადგენა და რეგულირება. ელექტროენერგეტიკაში ტარიფების გამოთვლის მეთოდოლოგია პირველად სამოქმედოდ შემოღებულ იქნა 1998 წლის 1 ივლისიდან, ბუნებრივი გაზის სექტორში – 1999 წლის 8 სექტემბრიდან, ხოლო წყალმომარაგების სექტორში – 2008 წლის 29 აგვისტოდან. ყველა აღნიშნული მეთოდოლოგია პირველი იყო თითოეული დარგის განვითარების მიერ ისტორიაში. 2011 წლის 8 ივნისიდან მოქმედებაშია ელექტროენერგიის განახლებული სატარიფო მეთოდოლოგია.

პირველად თავის ისტორიაში კომისიამ ელექტროენერგიის ტარიფები ჯერ კიდევ ეკონომიკის სამინისტროსთან ფუნქციონირების პერიოდში (1997 წლის თებერვალი) დაადგინა. იგი ეხებოდა ელექტროსადგურების მიერ გასაცემ საბითუმო ტარიფს. მის საფუძველზე პრეზიდენტის 1997 წლის 28 ივნისის №389 ბრძანებულებით ყველა კატეგორიის მომხმარებლისათვის დაწესდა – 4,5 თეთრი ყოველი კვტ.სათისათვის. მანამდე ტარიფი დგინდებოდა მინისტრთა კაბინეტის მიერ და 45 ათას კუბონს შეადგენდა კვტ.სთ-ზე. ტარიფი მოქმედებდა 1997 წლის 1 აგვისტოდან 1998 წლის 1 ოქტომბრამდე. აღნიშნული ტარიფი შეიცვალა 1998 წლის 1 ოქტომბერს. იგი გამოთვლილი იყო ახალი სატარიფო მეთოდოლოგიით და შეადგენდა 6 თეთრს ყველა კატეგორიის მომხმარებლისათვის. რეალურად ეს იყო პირველი ტარიფი, რომელიც კომისიამ დაადგინა დამოუკიდებელი არსებობის პირობებში. მას შემდეგ დღემდე საქართველოში ელექტროენერგიის საცალო ტარიფი 9-ჯერ შეიცვალა და მას ზრდის ტენდენცია ჰქონდა, რაც საბაზრო ურთიერთობათა დანერგვით, ცალკეული საწარმოების პრივატიზაციით, თბოსადგურებისათვის საჭირო საწვავის გაძვირებით იყო განპირობებული.

პირველ ეტაპზე ზრდის ტენდენცია ჰქონდა ბუნებრივი გაზის ტარიფსაც. მაგ., 1999 წლის 1 აგვისტოდან 2007 წლის 1 მაისამდე თბილისში სამომხმარებლო ტარიფი დღ-ის ჩათვლით 6-ჯერ შეიცვალა 250-დან 506,2 ლარამდე 1000 კუბ.მ-ზე, ანუ გაიზარდა 2-ჯერ. ზრდა მთლიანად გარე ფაქტორებით იყო გამოწვეული. 2007 წლის 1 იანვრიდან კი როგორც ბუნებრივ გაზზე, ისე ელექტროენერგიაზე ტარიფის ღირებულება შენარჩუნებულ იქნა და გაცილებით სტაბილური გახდა.

საწყის ეტაპზე ტარიფების მატება მოსახლეობის შემოსავლების ზრდასთან შედარებით მნიშვნელოვნად ღირდა იყო, მაგრამ ხაზგასმით უნდა ითქვას, რომ სახელმწიფო რეგულირების გარეშე ეს ზრდა კიდევ უფრო მეტი იქნებოდა, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში უფრო ძნელი იქნებოდა ენერგიის მიმწოდებელთა ფასების მატებაზე სწრაფვის მოთხოვნა. ამის ნათელი დადასტურებაა თავისუფალ ბაზარზე ნავთობპროდუქტების და სხვა ენერ-

გიაშემცველების, გნებავთ, სხვა საქონელზე, ფასების გაც-
ილებით მრავალჯერადი ზრდა რეგულირებად ბაზართან
შედარებით.

კომისია, ცხადია, იცავს ენერგიის მწარმოებელთა და
მიმწოდებელთა კანონიერ ინტერესებსაც. თუ იგი ელექ-
ტროენერგიას და ბუნებრივ გაზს უფრო იაფად შეაფა-
სებს, ვიდრე ის ფასობს, მაშინ ენერგიის მწარმოებლები და
მიმწოდებლები ვეღარ მიიღებენ კუთვნილ ანაზღაურებას,
დაიკარგება შრომისადმი ინტერესი, დარგი, უკეთეს შემთხ-
ვევაში, ისეთივე ღირსეულობა იქნება, როგორიც იყო; ან,
სავსებით შესაძლებელია, რომ სრულიად დაინერგოს.

კომისიამ ყველა შესაძლო ღონისძიება გაატარა დარ-
გის საწარმოთა ლიცენზირებისათვის და ამ პროცესის
ნორმალურად წარმართვისათვის. საწყის ეტაპზე კომისია
მხოლოდ შუალედურ ლიცენზიებს გასცემდა (დადგენილე-
ბა №2, 1997 წლის 5 ნოემბერი). 1997–1998 წლებში
გაიცა ელექტროენერგიის განაწილების 63, წარმოების
36, გადაცემის 2 და დისტრიბუციის 1 შუალედური
ლიცენზია. ლიცენზირების საკმაოდ რთული პროცესი
მიმდინარეობდა ბუნებრივი გაზის სექტორშიც. განხორ-
ციელებულ ღონისძიებათა შედეგად, ამ დარგში, 2002
წლის 1 იანვრის მდგომარეობით, სულ ლიცენზირებული
იყო 53 ორგანიზაცია. აქედან მიწოდების ლიცენზია ჰქონ-
და 2-ს, ტრანსპორტირების ლიცენზია – 1-ს, დანარჩენ
50 ობიექტს ჰქონდა ბუნებრივი გაზის მიწოდება–განაწი-
ლების ლიცენზიები.

კანონის შესაბამისად, ახლა კომისია გასცემს მუდმივ
ლიცენზიებს. 2012 წლის მდგომარეობით, კომისიას 85
ლიცენზიანტი ჰყავს, მათ შორია 20 ლიცენზია ელექ-
ტროენერგეტიკაში (13 წარმოების, 3 განაწილების, 1
დისტრიბუციის, 3 გადაცემის), 57 – ბუნებრივი გა-
ზის სექტორში (1 ტრანსპორტირების და 56 განაწილე-
ბის) და 8 – წყალმომარაგებაში.

ამ „მშრალ“ ციფრების უკან კი უზარმაზარი სა-
მუშაო გაწეული. თითოეულ მათგანზე შემუშავებულია
სალიცენზიო პირობები, ყველა მათგანზე პერიოდულად
ტარდება მონიტორინგი სალიცენზიო პირობების დაცვის
თვალსაზრისით, საჭიროების შემთხვევაში ხდება ლიცენ-
ზიანტის კანონიერი უფლებების დაცვა და ა.შ.

კომისიის მუდმივი ზრუნვის საგანია მომხმარებელთა
უფლებების დაცვა, რადგანაც მომხმარებელთა უფლებები
– სტაბილური, თავისუფალი და მოწესრიგებული სამო-
ქალაქო ზრუნვის უმნიშვნელოვანესი ფასეულობაა. ჯერ
კიდევ 2001 წლის 1 ივნისს კომისიაში ფუნქციონირება
დაიწყო სამოქალაქო უფლებების დაცვის ქვედანაყოფ-
მა; ხოლო 2003 წლის 22 ივლისს „დამოუკიდებელი
ეროვნული მარეგულირებელი ორგანოების შესახებ“ სა-
ქართველოს კანონში განხორციელებული დამატებების
საფუძველზე მომხმარებელთა ინტერესების უკეთ დაცვის
მიზნით კომისიასთან მისი აპარატისაგან დამოუკიდებლად
შექმნა მომხმარებელთა ინტერესების დაცვის სამსახუ-
რი, რომლის ძირითადი ფუნქციაა ელექტროენერგიის,
ბუნებრივი გაზის და სასმელი წყლის მომხმარებელთა
ინტერესების დაცვა. ამ მიმართულებით კომისია მნიშე-
ნელოვან სამუშაოებს ახორციელებს. წლითწლილობით
იზრდება შემოსული განცხადებები, ხოლო მათი უმრავ-
ლესობა მომხმარებელთა სასარგებლოდ წყდება. საკმარი-
საა ითქვას, რომ მხოლოდ 1 წლის განმავლობაში, 2011
წელს კომისიამ განიხილა მომხმარებელთა და კომპანიებს

შორის 858 სადავო საკითხი, რომელთაგან 667 (77,7%)
მორიგებით გადაწყდა, ხოლო 151 (17,6%) დავა მომხ-
მარებელთა სასარგებლოდ დამთავრდა. საბოლოო ჯამში
მომხმარებლებს ჩამოეწერა თითქმის 0,5 მლნ ლარი.

კომისია მნიშვნელოვან სამუშაოებს ახორციელებს
მომსახურების ხარისხის ამაღლების მიზნით. ამ თვალ-
საზრისით, პირველ რიგში, აღსანიშნავია მომხმარებელთა
უწყვეტი ენერგომომარაგება და მომსახურების კომერ-
ციული ხარისხის მართვა.

კომისია მომხმარებელს სისტემატურად სთავაზობს
მომსახურების სხვადასხვა დახვეწილ და გაუმჯობესებულ
პაკეტს. კერძოდ, 2011 წელს განისაზღვრა ელექტროენ-
ერგიის გამანაწილებელ ქსელზე ახალი მომხმარებლის
მიერთების ახალი წესი და საფასური. განხორციელებუ-
ლი ცვლილებებით რადიკალურად შეიცვალა მიდგომა ამ
საკითხის მიმართ და ის პროცედურები, რომლებიც უნდა
განვიხილოთ ელექტროენერგიის გამანაწილებელ ქსელზე
მიერთების მსურველმა, კერძოდ, დაინერგა:

– „ერთი სარკმლის პრინციპი“;

– მიერთება ხორციელდება შერჩეული სიმძლავრის
პაკეტის თანახმად;

– საფასურისა და მიერთების ვადა განისაზღვრება
შესაბამისი პაკეტის მიხედვით.

აღნიშნული ცვლილებების განხორციელების ძირითა-
დი მიზეზი მიერთების მსურველთათვის პროცედურების
გამარტივება იყო, რაც მომავალში ქვეყნის ახალი ინვე-
სტორების მოზიდვაში, ბიზნესის წარმოების გამარტივე-
ბასა და განვითარებაში შეუწყობს ხელს.

ამ მიმართულებით კომისიამ 2012 წლის 5 ივლისს
მიიღო დადგენილება №6 ელექტროენერგიის განაწილების
ლიცენზიანტის მიერ გაწეულ მომსახურების კომერციული
ხარისხის წესების შესახებ. მისი მიზანია მომხმარებლი-
სათვის გაწეული მომსახურების კომერციული ხარისხის
გაუმჯობესება საყოველთაოდ აღიარებული სტანდარტე-
ბის შესაბამისად. წესები ადგენს ერთიან მოთხოვნებს
შემდეგ საკითხებში:

– მომსახურების კომერციული ხარისხის მოთხოვ-
ნები და კრიტერიუმები;

– ლიცენზიანტის მიერ დადგენილი სტანდარტების
შესაბამისად გაუწეველი

მომსახურების კომპენსირების წესი და ოდენობა;

– ლიცენზიანტის მიერ მომხმარებლისათვის გაწეული
მომსახურების კომერციული ხარისხის შესახებ ინფორ-
მაციის აღრიცხვა;

– ლიცენზიანტის მიერ მომხმარებლისათვის გაწეული
მომსახურების კომერციული ხარისხის შესახებ ინფორ-
მაციის წარდგენა საქართველოს ენერგეტიკისა და წყ-
ალმომარაგების მარეგულირებელ ეროვნულ კომისიაში;

– წესების მოქმედება ვრცელდება ელექტროენერგიის
განაწილების ყველა ლიცენზიანტზე;

– მომსახურების ხარისხი თანდათან იხვეწება გაზ-
მომარაგებაშიც.

კომისია დამსახურებული ავტორიტეტით სარგებლობს
საერთაშორისო მასშტაბით. იგი ერთ-ერთი დამფუძნებელია
ენერგეტიკის მარეგულირებელი ორგანოების რეგიონალური
ასოციაციის (ERRA), რომელიც 2000 წლის დეკემბერში
ევროპისა და აზიის ორგანიზაციაში 15 ქვეყნის ინიციატი-
ვით შეიქმნა ბუდაპეშტში. ამჟამად ამ ორგანიზაციაში 30
ქვეყანაა გაწევრიანებული. ასოციაციის მიზანია:

– ორგანიზაციის წევრ-ქვეყნებში ენერგეტიკის რეგულირების პროცესის სრულყოფა, რეგულირების მეთოდებისა და პრაქტიკის ეფექტიანობის ამაღლება;

– სტაბილური, დამოუკიდებელი და საკმარისი უფლებების მქონე ენერგეტიკის მარეგულირებელი ორგანოების განვითარების ხელშეწყობა;

– ენერგეტიკის მარეგულირებელ ორგანოებს შორის თანამშრომლობის გაუმჯობესება.

ასოციაცია უზრუნველყოფს:

– ასოციაციის წევრებს შორის მჭიდრო კავშირების დამყარებას და კვლევის შედეგების შესახებ ინფორმაციის გაცვლას;

– რეგულირების სფეროში მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის დარგოვანი ინფორმაციისა და გამოცდილების ხელმისაწვდომობას.

მთლიანობაში, კომისიის მუშაობის განვლილ 15-წლიან პერიოდში მიღწეულია ძირითადი მნიშვნელოვანი შედეგები:

1. დაწესდა გამოკვეთილი და სამართლიანი „თამაშის“ წესები სექტორში შემავალი ყველა სუბიექტისათვის;

2. სტიმული მიეცა დარგში კერძო ინვესტიციების განხორციელებას, ჩატარდა უმრავლეს საწარმოთა პრივატიზაცია;

3. ერთმანეთისაგან გაიმიჯნა სახელმწიფო, სამეურნეო და მარეგულირებელი ფუნქციები. დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოს ჩამოყალიბების შემდეგ სახელმწიფოს ჩამოსცილდა მარეგულირებელი ფუნქციები, ხოლო კომერციული ფუნქციები უშუალოდ სამეურნეო სუბიექტებს დაეკისრათ. სახელმწიფო კი მის მიერ შემუშავებულ სტრატეგიასა და პოლიტიკას ახორციელებს;

4. გაცილებით უკეთესი შესაძლებლობები შეიქმნა სექტორში არსებული პრობლემების გამოვლენისა და გადაჭრისათვის. საფუძველი ჩაეყარა დარგის თვითდაფინანსებას. ლიცენზიანტებს საშუალება შეეძინათ სრულად გამოავლინონ მათ წინაშე არსებული პრობლემები და სათანადო შემთხვევაში მიადღწიონ კიდევ მათ ასახვას ტარიფში;

5. განისაზღვრა ლიცენზიანტთა უფლებები და ვალდებულებები, პროდუქციის (მომსახურების) აღრიცხვის, მიწოდების, შეწყვეტის და აღდგენის წესები და პროცედურები, ბუნებრივი მონოპოლიის პირობებში მყოფ ლიცენზიანტთა ურთიერთობათა სავალდებულო ქცევის წესები. კარგი პირობები შეიქმნა კონკურენციის განვითარებისათვის;

6. შეიქმნა ურთიერთხელსაყრელი თანამშრომლობის საფუძვლები მომხმარებლებსა და გამანაწილებელ კომპანიებს შორის. ამაღლდა მომსახურების ხარისხი;

7. მნიშვნელოვანი ღონისძიებები განხორციელდა კომისიის საკანონმდებლო-ნორმატიული და მეთოდოლოგიური ბაზის სრულყოფის, აგრეთვე საზოგადოებასთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობის განმტკიცების მიზნით;

8. ამაღლდა და თითქმის სრულყოფილი გახდა ლიცენზიანტთა მომსახურების საფასურის ამოღების მაჩვენებელი, რომელიც პირველ წლებში მეტად დაბალი იყო;

9. ახლანდელ ეტაპზე ყველა კანონიერი ღონისძიება ხორციელდება ტარიფების ზრდის შეჩერებისა და სტაბილიზაციისათვის. ამ მიზნით სტიმული მიეცა ადგილობრივი რესურსების ათვისებასა და რაციონალურ გამოყენებას, ენერგიაშემცველების მოწოდების დივერსიფიკაციას;

10. დარგი დაზღვეულია პოლიტიკური ჩარევისაგან.

ასეთი ზეწოლისაგან უკეთ დაზღვეული გახდა ტარიფები, აგრეთვე აქ განხორციელებული სხვა ზასიათის რეგულირება;

11. შეიქმნა ქვეყნის ეკონომიკის საერთაშორისო ორგანიზაციებში ინტეგრირების ხელსაყრელი პირობები. კომისიის მიერ მიღებული ფუძემდებლური დოკუმენტების არსებობამ დიდად შეუწყო ხელი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას. თვით კომისიის შექმნა ერთ-ერთი მთავარი პირობა გახდა ქვეყანაში საერთაშორისო სააგენტოებისა და ინვესტორების მოზიდვისათვის, საერთაშორისო ორგანიზაციებში გაწევრიანებისათვის და მათთან თანამშრომლობისათვის; მაგ; USAID- ისა და კომისიის პარტნიორული ურთიერთობა დაიწყო კომისიის შექმნის დღიდან. სააგენტო კომისიას უწევს ტექნიკურ, მატერიალურ, ფინანსურ და საგანმანათლებლო დახმარებას.

12. კომისიამ თავისი მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ქვეყნის ენერგოუზრუნველყოფის გაუმჯობესებაში, ელექტრიფიკაციისა და გაზიფიკაციის ამაღლებაში. განვლილი 15 წლის მანძილზე (1997-2011) ელექტროენერგიის წარმოება გაიზარდა – 38,2%-ით, მოხმარება – 23,3%-ით, ბუნებრივი გაზის მოხმარება – 2,1-ჯერ. წარსულში დეფიციტური ელექტროენერგია გახდა უდფე-იციტო. ელექტროენერგიის მნიშვნელოვანი რაოდენობა კი ექსპორტზე გადის. ჰესებში ელექტროენერგიის გამო-მუშავებამ (2010წ.) რეკორდულ მაჩვენებელს მიაღწია არამარტო დამოუკიდებლობის, არამედ საქართველოს ელექტროენერგეტიკის მთელ ისტორიაში.

უფრო დიდი და ფართო მასშტაბიანია სამომავლო ამოცანები. კომისიის საქმიანობის პრიორიტეტად კვლავაც მომხმარებელთა უფლებების მაქსიმალური დაცვა, მომსახურების ხარისხის ამაღლება, ლიცენზიანტების მიერ სალიცენზიო პირობების შესრულება და მისი მონიტორინგი. გრძელვადიანი პერსპექტივისათვის გაგრძელდება რეგულირების თანდათანობითი ლიბერალიზაციის პროცესი და სხვ.

SHORT ESSAY OF ENERGY REGULATION HISTORY IN GEORGIA

SUMMARY

The article devotes to establishment of energy state regulation's 15-th anniversary in Georgia. In this article, there are analyzed commission creation and development history of Georgian national energy and water supply regulatory commission from 1997 to 2012. There are chronological considered basic problems, achievements and tendencies, which were mentioned in activities of GNERC:

By creation of regulatory organ in fields were marked off state, economic and regulatory functions, there were established the rules of just "Game" for all sector included subjects, there were defined rights and obligations of licensee, were created mutual beneficial conditions between the energy delivers and consumers, the field is better insured against the political interference. Tariffs and diverse regulation have been protected of such pressure, protection of consumer's rights have been improved, there were created better conditions for country's economy integration in international organizations, attraction of investment, etc. All these facts have contributed to the energy securing improvement of the country.